

AZ IDEI TÉL.

Az időjárás dolgában igen rövid az emberek emlékezete. Az időjárás okozta sanyarúságok emléke a köznapi élet százféle alakulásai közepett rövid idő múlva elhalványul a nagy közönség tudatában és minden, csak némileg határozott fellépésű évszak alkalmával mindenki szentül meg van győződve, hogy ilyen rendellenes állapotok »ember-emlékezet óta« nem fordultak elő. A közetlen érzéki benyomásokból merített nézetek e tárgyban rendszerint tehát olyanok, melyek nem igen szoktak helytállani a behatóbb vizsgálódás ítélőszéke előtt. Ez okból talán nem cselekszem hiábavaló dolgot, ha az épen lefolyt két hónap időjárását bonczolgom, hogy olvasóink erre vonatkozó ítéleteit részben helybenhagyjam,

részben valódi mértékükre visszavezessem. Taglalásom alapját a múlt évi december közepétől folyó évi februárus közepéig terjedő időszak alatt a budapesti meteorológiai központi intézetben tett megfigyelések fogják képezni; ezeket — a mennyire az időjárásra vonatkozó írott történetkönyveink engedik — szembe fogom állítani korábbi nevezetesebb évek hasonló időszakaival s ez alkalommal első sorban a hőmérsékleti és csapadékviszonyokat fogom figyelemmel kísérni, mint olyanokat, melyek a mindennapi életet legközvetlenebbül érintik.

A szóban forgó időszak hőmérsékletviszonyainak feltüntetésére szolgáljon a következő összehasonlító táblázat:

I d ő		Ötnapi közép-hőmérséklet Budapesten, C ^o -okban			Normális érték C ^o -okban	Eltérés a normálistól C ^o -okban		
		186 ³ / ₄	187 ⁹ / ₈₀	188 ⁷ / ₈		186 ³ / ₄	187 ⁹ / ₈₀	188 ⁷ / ₈
Deczember	12—16.	+ 5·4	-13·2	- 1·5	-0·2	+ 5·6	-13·0	-1·3
	17—21.	+ 3·6	- 7·3	- 2·1	-0·3	+ 3·9	- 7·0	-1·8
	22—26.	+ 1·5	-13·1	- 5·4	-1·5	+ 3·0	-11·6	-3·9
	27—31.	- 0·8	- 8·6	- 8·2	-1·9	+ 1·1	- 6·7	-6·3
	Januárius	1—5.	- 7·6	+ 4·4	-11·6	-2·0	- 5·6	+ 6·4
	6—10.	- 8·2	+ 0·5	- 6·0	-1·9	- 6·3	+ 2·4	-4·1
	11—15.	-10·6	- 3·8	- 4·1	-1·7	- 8·9	- 2·1	-2·4
	16—20.	-13·7	- 7·7	- 6·3	-1·6	-12·1	- 6·1	-4·7
	21—25.	- 4·7	- 7·8	+ 0·1	-1·2	- 3·5	- 6·6	+1·3
	26—30.	+ 0·4	- 6·3	0·0	-0·9	+ 1·3	- 5·4	+0·9
	31—4.	- 4·9	- 4·1	- 5·8	-0·5	- 4·4	- 3·6	-5·3
Februárius	5—9.	- 0·1	- 8·4	- 6·1	-0·4	+ 0·3	- 8·0	-5·7
	10—14.	- 0·6	- 0·2	- 2·4	-0·1	- 0·5	- 0·1	-2·3

Ez az összeállítás kétségtelenül azt mutatja, hogy a december 12-ike és februárius 14-ike közötti idő határozottan hidegnek volt mondható, a mennyiben a légmelegség ez időszaknak majdnem egész tartama alatt a normálnál alacsonyabbnak bizonyult, csak a januárius 21-iki és 30-iki két pentádban mutatkozik csekély, alig számottevő hőfölösleg. Ha azonban az eltérések nagyságát vizsgáljuk, arra a következtetésre jutunk, hogy az idej tél meleghiány

dolgában az első helyre mégsem érdemlítetté magát előzői sorában: az 1864. évi januárius, az 1879. évi december és a rákövetkező januárius legnagyobb része jóval jelentékenyebb hőbeli anomaliákat tüntetnek fel. A rendelkezésünkre álló meteorológiai feljegyzések alapján az említettek kivül még több feltűnő hideg, hosszabb tartamú időszak sorolható fel: így az 1842-ik évben januárius 21-ikétől februárius 25-ikéig (tehát 36 napon át) igen nagy-

fokú hideg uralkodott; említésre méltó továbbá az 1876. év, melyben januárius 1-étől februárius 15-ikéig a hőmérő majdnem megszakítás nélkül igen mélyen állott a fagypontra alatt; az 1885. évi december két utolsó harmadában szintén állandó kemény hideg volt. Ezen esetek számát még tetemesen bővíthetném, de a felhozott példák is elegendők lesznek annak bebizonyítására, hogy a hosszabb tartamú hideg időszakok nem tartoznak nálunk a rendkívüli kivételek közé; arra azonban, hogy teljes két hónapra át alig néhány nap kivételével a levegő hőmérséklete folytonosan néhány fokkal a normális alatt álljon, példát nem igen találunk. Az idejé téli hőmérsékletviszonyait, nagyjában tekintve, tehát nem annyira a hidegség foka, mint inkább a hideg állandósága jellemzi. Hogy e körülményre nézve még egy szembeötlő kritériumot kapjunk, a következő eljárást választottam: meghatároztam ugyanis Budapest számára a december 12-ikétől februárius 15-ikéig terjedő, 66 napot felölelő időszakra nézve a fagyos napok normális számát, fagyos nap alatt olyant értve, melynek középhőmérséklete a zéruspont alatt fekszik. Huszonhat év átlagában a fagyos napok normális számául 35-öt találtam, holott az idejé ugyanolyan kiterjedésű időszak nem kevesebb mint 56 fagyos napot tüntet fel. Oly szám ez, melyet csak a ritka nevezetességű 1879/80. évi tél közelített meg, de eddig egy tél sem ért el. (Az 1862/3. évi tél jelzett időszaka csak 14, az 1883/4. évi pedig 19 fagyos napot számlált.) Rendes viszonyok között tehát hideg és melegebb időszakok váltakozva szoktak fellépni, úgy hogy a fagyos napokkal majdnem egyenlő számú enyhe nap áll szemben; az idén azonban a fagy nélküli napok csak elenyésző csekély számmal vannak képviselve, csakis a januárius 23-ika és 27-ike közti napok hozták meg a régóta nélkülözött, de ismét hamar muló felmelegedést.

Legféltelenebben fejtette ki erejét az idejé téli januárius első napjaiban

nemcsak itt Budapesten, hanem mindenütt az egész országban; ez időben oly hőmérsékletbeli állapotok merültek fel hazánk legtöbb vidékén, melyek csakugyan rendkívüli, egy évszázadban alig egy-kétszer ismétlődő kivételnek tekinthetők. Ennek megvilágítására szabad legyen néhány állomás hőmérséklet-közepét januárius 1-étől 5-ikéig a megfelelő eltérésekkel együtt ide iktatni:

Hely	Ötnapi közép-hőmérséklet C ^o -okban	Eltérés a normálistól
Sopron . . .	— 7'9	— 6'2
Magyar-Óvár —	9'1	— 6'0
Komárom . .	— 9'0	— 4'9
Pozsony . . .	— 8'6	— 5'9
Zágráb . . .	— 7'9	— 5'3
Selmeczbánya	— 10'4	— 5'9
Árvaváralja .	— 24'2	— 17'4
Késmárk . . .	— 21'6	— 14'8
Rozsnyó . . .	— 15'7	— 10'3
Budapest . .	— 11'6	— 9'6
Szeged . . .	— 13'9	— 10'8
Pancsova . .	— 13'6	— 11'1
Arad	— 15'9	— 14'4
Oravicza . .	— 11'3	— 8'8
Kolozsvár . .	— 22'2	— 16'3
Besztercze . .	— 15'9	— 9'1
Ruszkabánya	— 14'2	— 12'2
Nagy-Szeben	— 23'5	— 18'1
Brassó	— 22'2	— 16'0

Ezen néhány számadatban elég jellemzően tükröződik vissza a folyó év első napjaiban uralkodó időjárás zordonsága: a —20 foknál is alacsonyabb ötnapi közepek, a 10—18 fok között ingadozó anomáliák a legvakmerőbb képzeletet is túlhaladják. De a lefolyt tél magatartása még szembeötlőbb kifejezést talál a hőmérsékleti minimumban, mely majd mindenütt januárius 2-ikán reggel lépett fel és oly fokot ért el, hogy a hirhedt 1879-ik évi december havi minimumot is messze túlszárnyalta. A dolog rendkívüliségénél fogva talán meg lesz engedve nagyobb számú megfigyelő állomás hidegszélsőségeit felsorolnom:

Hely	Minimum C ^o -okban
Pozsony	—14·0
Sopron	—14·2
Balaton-Füred	—16·0
Győr	—14·8
Pannonhalma	—14·2
Kőszeg	—13·4
Zágráb	—13·8
Budapest	—17·9
Szeged	—21·9
Arad	—21·2
Szatmár	—24·6
Körmöczbánya	—20·2
Árvaváralja	—36·7
Liptó-Ujvár	—27·8
Késmárk	—30·5
Rozsnyó	—24·2
Rimaszombat	—28·4
Szepes-Igló	—36·5
Jászó	—27·0
Eperjes	—26·8
Nyiregyháza	—28·6
Ungvár	—27·5
Sztávna	—34·6
Huszt	—33·0
Bustyaháza	—30·0
Szinevér-Polyána	—32·4
Kőrösmező	—35·0
Akna-Szlatina	—27·8
Kolozsvár	—29·4
Nagy-Szeben	—34·2
Maros-Vásárhely	—31·2
Brassó	—30·6
Csík-Somlyó	—34·8

Ilyen hidegségi fokok már sarkvidéki éghajlatra emlékeztetnek. Ezen számok, valamint a fent közölt ötnapi anomáliák egyébiránt azt mutatják, hogy hazánk nem valamennyi vidékén dült a hidegség egyforma kegyetlenséggel: Erdélyben, Máramarosban s a felső megyékben fettejté ki legkeményebb uralmát, míg a dunántúli megyékben még aránylag mérsékeltbb határokat tartott. Ha még tekintetbe vesszük, hogy a december 25-ikétől 31-ikéig, a januárius 6-ikától 9-ikéig, 13-ikától 20-ikáig, továbbá a februárius 1-jétől 3-ikáig és 7-ikétől 10-ikéig terjedő napok szintén igen alacsony hőmérsék-

letet hoztak, elég adat fölött rendelkezünk az idei tél excessiv voltának megítélésére.

Az itt nagy vonásokban vázolt hőmérsékletbeli állapotokhoz még rendkívüli csapadékviszonyok is csatlakoztak, hogy mindkét elem párosult erővel járuljon hozzá a helyzet nehézségeinek fokozásához. A budapesti csapadékmérések eredményeként legyen szabad csak a következő adatokat felemlítenem: december elejétől február közepéig terjedő harmadfél hónap alatt Budapesten

az összes csapadékmennyiség 165 mm.
a csapadékos napok száma 25;
ezek között a havas napok
száma . . . . . 20, s
a csapadéksűrűség (az egy csapadékos napra eső átlagos
mennyiség) . . . . . 6·6 mm.
volt.

A jelzett időszakra nézve 25 év középértékében a következő átlagos értékeket találtam:
csapadékmennyiség . . . . . 105 mm.
csapadékos napok száma . . . . . 29, a
havas napok száma . . . . . 14, a
csapadéksűrűség . . . . . 3·6 mm.

Megjegyzendő még, hogy a fentemlített 165 mm.-nek csak igen csekély része (mintegy 30 mm.) esett cseppfolyós állapotban, hanem a fenmaradó 135 mm. hó alakjában jutott a földre, s hogy egy 135 mm.-nyi havas csapadéknak körülbelül 1·6 méter magasságú hóréteg felel meg. A felhozott számok elég világos nyelven beszélnek: a csapadékgyakoriság Budapesten valamivel kisebb volt ugyan a normálisnál, de ezt a csekély hasznot bőven ellensúlyozta a közel 60 százalékkal nagyobb mennyiség, a havas napok túlnyomó száma s a rendesnél majdnem kétszer akkora csapadéksűrűség. Egyébiránt, ha jog és igazság szerint akarunk ítélni, be kell vallanunk, hogy az idei telet csapadék dolgában az elsőség még sem illeti meg: az 1885/6. évi tél* a mostanit még

* Term. tud. Közl. XVIII. k. 163. 1.

jelentékenyen túlszárnyalta, a mennyiben december elejétől februárius 7-ikéig nem kevesebb mint 193 mm. csapadék esett. Az 1866/7. évi, az 1869/70. évi, az 1877/8. évi telek szintén igen bőkezűen osztogatták a légköri áldást, holott az 1873'4. évi és az 1881/2. évi telek csapadékokban feltűnő szegények voltak.

Teljes okunk van feltételezni, hogy a csapadékviszonyok másutt sem voltak kedvezőbbek, sőt hogy hazánk egyes vidékein a rendellenesség még jelentékenyebb arányokat öltött. Ha már most

tekintetbe vesszük, hogy a tartós hideg mellett a hónap alig egy minimális része tudott elolvadni vagy elpárologni, s hogy ennek folytán minden újabb havazás alkalmával hóréteg meg nem fogyott rétegre halmozódott, könnyen elképzelhetjük, hogy a még nagy számmal fellépő szélviharok (Budapesten eddig 13 viharos napot számláltunk) egyes helyeken milyen óriási hőtömegeket hordtak össze s érthetővé válnak azon általános bajok, melyek ezen nyomasztó viszonyok következményeképp országszerte felmerültek.

KURLÄNDER IGNÁCZ.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Adalékok Erdély csúszómászóihoz.*

a) *Pelias Berus L.* A szerzők legközönségesebb mérges kigyónknak, a kurta kigyónak több varietását különböztetik meg, melyek mindannyian színezetbeli különbségekre alapítvák. Én az erdélyi példányok színezetbeli különbségeit ugyancsak megvizsgáltam; azonkívül nagyszámú példányok pontosabb összehasonlítása arra az eredményre vezetett, hogy a kurta kigyónak, feje szabását véve tekintetbe, szélső alakjaiban igen feltűnően különböző két fajtáját lehet megkülönböztetni: ú. m. *hosszúfejűt*, megnyúlt körtealakú, és *rövidfejűt*, némileg a homoki vipiráéra emlékeztető, többé-kevésbé szív alakú fejjel. A megvizsgált példányok kizárják annak lehetőségét, hogy életkor, vagy nembeli különbségekkel lenne dolgunk; ellenben igen valószínűnek látszik, hogy a két fajta területenként helyettesíti egymást. Kolozsvár körül mind a két fajta előfordul ugyan, a rövidfejű azonban a Nádás patakon innen fekvő erdős és bozotos területet lakja, ellenben a Nádason túl, külö-

nösen a Szénafü néven ismeretes kiterjedt fátlan kaszálókon és legelőkön a hosszúfejű fajta van elterjedve. Ezt a két fajtát különben a kurta kigyónak közkezen forgó rajzain is meg lehet, különböztetni: így Cuvier »Règne animal«-ában s Thomé állattanában a hosszúfejű, Brehm »Thierleben«-ében pedig a rövidfejű fajta van jellemzően ábrázolva. Dr. I. Notthafft a múlt évben azon meglepő adatot tette közzé (Zool. Anzeig. 228. l.), hogy Németországban a kurta kigyó meg a síma sikló (*Coronella austriaca* Laur., *C. laevis* Merr. *Zacholus austriacus* Wagl.) vidékenként kizárják egymást. Hogy ennek a két egészen különböző életmódot élő kigyónak egymást való kizárása általános szabály nem lehet, ezt a legcsattanósabban bizonyítja az, hogy Kolozsvár körül a kurta kigyónak mind a két fajtájával egyazon területen él a síma sikló; Dursy, Leunis, Jäger és másoknak adatai után pedig azt lehet következtetni, hogy Notthafft elterjedési törvénye Németországra nézve sem egészen áll.

b) *Lacerta vivipara Jacq.* A hegyi gyíknak Magyarország területén való előfordulásáról csupán egyetlen biztos adatunk van, melyet Jeittelles jegy-

* Előadatott az Erdélyi múzeumegylet orvos-természettudományi szakosztályának 1887. évi december 16-ikán tartott ülésén.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.